

בגדר מלקות בעדים זוממין

א. מכות | פרק א משנה א

כיצד העדים נעשים זוממין מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה ארבעים מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות אין אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה ארבעים.

ב. פירוש המשניות לרמב"ם | מכות פרק א משנה א

אלו עשינו את העדים חללים מפני שהעידו על זה שהוא חלל כי אז היה נפסל זרעם והרי אמר ה' ועשייתם לו, ולא לזרעו. וכן אין עדים זוממין מתחייבין גלות שהרי אמר ה' הוא ינוס, ולא זוממין. אבל חייב מלקות שנ' והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע, ובא בקבלה שיש בזה רמז שאם העידו עדים והרשיעו צדיק והצדיקו רשע ואחר כך העידו אחרים בהפק זה והצדיקו צדיק והרשיעו רשע, מלקין את הרשע אשר הרשיע הצדיק והוא אמרו אם בן הכות הרשע, יהיה אותו הדבר שהרשיעו בו איזה שיהיה, ואזהרה שלהם אמרו לא תענה ברעך עד שקר ולפיכך סופגין מלקות. וכן נתבאר בתלמוד.

ג. בית הבחירה (מאירי) | מסכת מכות דף ב עמוד ב

למדת שכל שלא העידו על חיוב מיתה או ממון או מלקות אין כאן דין הזמה גמורה אלא שלוקין ודבר זה קבלה על הדרך שביארנו במשנה וכל אלו שאמרנו שאין בהם הזמה גמורה אלא מלקות יש מפקפקין לומר שיהא צריך התראה שהרי בדיני נפשות ודיני ממונות הוא שאין עדים זוממין צריכין התראה שאלו תצריכם התראה אין זה כאשר זמם שהרי הם היו הורגים בלא התראה וכמו שאמרו במסכת כתובות ל"ג א' מי איכא מידי דאינהו בעו לחיוביה בלא התראה ואינהו בעו התראה אבל זו שאין מלקות שלהם בא מכאשר זמם צריכים התראה ולא יראה לי כן שמ"מ מלקות זה במקום כאשר זמם ואלו היה צריך התראה לא היה התלמוד נשמט מדבר זה שלא לגלותו:

ד. תוספות | מסכת סנהדרין דף י עמוד א

משום דהוי לאו שאין בו מעשה - וה"ה דה"מ למימר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד ואפ"ה גלי לן והיה אם בן הכות הרשע דלקי ובלבד שלא יוכל לבא לידי חיוב מיתה אבל אם אפשר לו לבא לידי חיוב מיתה לא לקי כדאמר במרובה (בבא קמא דף עד: ושם) תסתיים דרבי אלעזר דאמר הוכחשו בנפש ולבסוף הוזמו אין נהרגין דא"ר אלעזר עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד הוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד ואם תאמר דהכא משמע דלוקין אלאו דלא תענה משום דגלי לן קרא דוהיה אם בן הכות וכן בפ"ק דמכות (דף ב: ושם) גבי מעידים אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה משמע דלכ"ע לקי ובמעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז (שם ד.) הוה נמי לקי לכ"ע אי לאו משום כדי רשעתו ובפ"ק דמכות (שם) גבי מעידים אנו באיש פלוני שחייב מלקות מ' ונמצאו זוממין קאמרי רבנן דאין לוקין אלא מ' ואמרינן בגמרא (שם) האי לא תענה רבנן מאי עבדי ליה מיבעי ליה לאזהרת עדים זוממין וי"ל דהתם ודאי כיון דלקו מ' מכאשר זמם ואי אפשר להלקותם בלא אזהרה דלא ענש הכתוב אא"כ הזהיר והיינו מלא תענה ונמצא הך דלקי מכאשר זמם הוי משום אזהרה דלא תענה ולכן אי אפשר להלקותו פ' על לאו אחד אבל בבן גרושה או בן חלוצה שפיר לקי מלא תענה וכן גבי מאתים זוז אי לאו כדי רשעתו הוי לקי מלא תענה דממון לא בעי אזהרה.

ה. חידושי הר"ן | מסכת סנהדרין דף י עמוד א

ותיפוק ליה משום לא תענה. כלומר למה לן קרא דוהצדיקו את הצדיק שילקו העדים כשמעידים בפלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה תיפוק ליה דחייבים מלקות משום לא תענה. וקשה דהא אמרינן בפ' קמא דמכות (דף ד' ע"ב) דלא תענה אתיא לאזהרת עדים זוממין דלא ענש אא"כ הזהיר וי"ל דשפיר קא פריך ותיפוק ל' מלא תענה. כלומר דאע"ג דמודינא דלאו זה אתי לאזהרת עדים זוממין ה"מ היכא דמקיימים בהו דין הזמה כגון גבי מעידים אנו באיש פ' שהרג את הנפש או שחייב ממון לפ'. אבל היכא דליכא לקיומי בהו דין הזמה כגון גבי

מעידין אנו באיש פ' שהוא ב"ג או בן חלוצה לילקי משום לא תענה. ותירוץ דמשום דהאי לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו בשאר מקומות והכא לקי משום גילוי דוהצדיקו את הצדי' ובהא נמי מתרצי קושי' אחרין' דלא תענה נמי הוי לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד וכל לאו שניתן לאזהרת ב"ד אין לוקין עליו ואפילו היכא דליכא מיתה בההיא גונא כגון שמעידין שפלוני חייב מנה אפ"ה מיקרי לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד דומיא דמחמר ותחומין למ"ד תחומין דאוריית' דמיקרי לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד אף ע"ג דליתא בהו מיתה כיון שבאיסור שבת יש מיתה והכא נמי באיסור עדים זוממין אית מיתה אלא דאיכא למימר נמי דקרא דוהצדיקו את הצדיק גלי אלא תענה דלקי אף על גב דניתן לאזהרת מיתה ב"ד:

ו. תוספות | מסכת מכות דף ד עמוד ב

ורבנן האי לא תענה מאי עבדי ליה - דהא דקאמר לעיל גבי לא תענה משום דהוי לאו שאין בו מעשה היינו אי לאו קרא דוהצדיקו אבל בתר דגלי לן קרא דוהצדיקו דשייך ביה מלקות יש לנו לומר דלקי מלא תענה ואם תאמר דלא לילקי משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד ואין לוקין עליו והכא האי לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד עדות נפשות מיהו יש לומר דעדיפא משני דלגבי מלקות גופיה איצטריך לאזהרה כדפרי' אבל לעיל גבי מאתים זוז קשה למה לי כדי רשעתו לומר דלא לקי תיפוק ליה דלא תענה הוי לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד ואין לוקין עליו וכי תימא לגבי אזהרת ממון דנפקא מינה לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד זה אינו דהא אמרינן בפרק מי שהחשיק (שבת דף קנז. ושם) דמחמר בשבת דלא לקי משום דנפיק מלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך וההוא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד במלאכת גופו אף על גב דבמחמר גופיה ליכא שום צד דמיתת ב"ד מכל מקום חשיב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתה בית דין כיון דלאו דידה אתיא נמי למיתת ב"ד הכא נמי לא שנא וי"ל דשאני הכא דגלי קרא כדאמר רחמנא והיה אם בן הכות הרשע מכלל דלקי משום לא תענה דלא ענש אלא א"כ הזהיר אבל מ"מ קשה לעיל (ד' ב:) דפריך ותיפוק ליה מלא תענה ולמה לי והיה אם בן הכות הרשע לישני אי לאו דגלי קרא הוה אמינא דלא לקי משום דלא תענה לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד כדפרישית וי"ל דעדיפא מיניה משני ועוד יש לומר דפריך לר"מ דנפקא ליה אזהרה לעדים זוממין מולא יוסיפו לעשות.

לאזהרה לעדים זוממין - ואם תאמר לעיל גבי מעידים שחייב מאתים זוז לימא האי טעמא לרבנן למה ליה למימר מכדי רשעתו נפקא ויש לומר דהכי קאמר לאזהרת עדים זוממין שמעידין באיש פלוני שחייב מלקות דלא הוי לקי מכאשר זמם אי לאו הזהיר דלא ענש עונש הגוף אלא אם כן הזהיר אבל לעיל דמירי מכאשר זמם דממון ודאי לא בעי אזהרה.

ז. בבא קמא דף עד עמוד ב

עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו - ר' יוחנן ור"א, חד אמר: נהרגין, וחד אמר: אין נהרגין. תסתיים דר"א הוא דאמר אין נהרגין, דאמר ר"א: עדים שהוכחשו בנפש - לוקין, ואי ס"ד ר"א הוא דאמר נהרגין, אמאי לוקין? הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד אין לוקין עליו! אלא לאו ש"מ: ר"א הוא דאמר אין נהרגין, תסתיים. לוקין? תרי ותרי נינהו, מאי חזית דסמכת אהני? סמוך אהני! אמר אביי: בבא הרוג ברגליו.

רש"י שם ד"ה לוקין - משום לא תענה ואף על גב דלאו שאין בו מעשה הוא האי מייתי בהדיא במס' מכות (ד' ב:) דמלקות בעדים זוממין כתיב מוהצדיקו [את] הצדיק [וגו'].

ח. שיטה מקובצת | מסכת בבא קמא דף עד עמוד ב

לוקין משום לא תענה ברעך עד שקר. ואף על גב דלאו שאין בו מעשה הוא האי קיימא לן דאית ביה מלקות מוהיה אם בן הכות הרשע דאף על גב דההוא קרא בהזמה דרשינן גלוי מילתא הוא דאית בהו מלקות והיכא דלא קיימא עלייהו הזמה כי הכא ובעדות דגלות ובעדות דבן גרושה ובן חלוצה מלקינן להו כדאיתא במסכת מכות. הראב"ד ז"ל.

ב. נהרג זה שהעידו עליו ואחר כך הוזמו אינן נהרגין מן הדין, שנאמר כאשר זמם לעשות ועדיין לא עשה ודבר זה מפי הקבלה, אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקין, וכן אם יצא הממון מיד זה ליד זה בעדותן חוזר לבעליו ומשלמין לו. **השגת הראב"ד** נהרג זה שהעידו עליו וכו'. א"א שבוש הוא זה.

ט. כך קבלו חכמים שנים שהרשיעו את הצדיק והצדיק את הרשע בעדותן, ובאו עדים אחרים והזימום והצדיק את הרשע והרשיעו את הרשע, הרי עדים הראשונים לוקים אף על פי שלא הרשיעו הצדיק להלקותו, אבל אם העידו עליו שאכל בשר בחלב או שלבש שעטנז הרי אלו לוקין, משום שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם.

יז. כתובות דף לג עמוד א

רבי אליעזר אומר: עדים זוממין ממונא משלמי ומילקא לא לקי, משום דלאו בני התראה נינהו. אמר רבא: תדע, ניתרי בהו אימת? ניתרי בהו מעיקרא - אמרי אישתלין, ניתרי בהו בשעת מעשה - פרשי ולא מסהדי, ניתרי בהו לבסוף - מאי דהוה הוה. מתקיף לה אביי: וניתרי בהו בתוך כדי דבור! מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא: וניתרי בהו מעיקרא, ונרמזו בהו רמזו! הדר אמר אביי: לאו מילתא היא דאמרי, אי סלקא דעתך עדים זוממין צריכין התראה, כי לא מתרינן בהו לא קטלינן להו, מי איכא מידי דאינהו בעו קטיל בלא התראה, ואינהו בעו התראה? הא בעינן ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וליכא. מתקיף לה רב סמא בריה דרב ירמיה: אלא מעתה, בן גרושה ובן חלוצה דלא מכאשר זמם קא מיתרבי, ליבעי התראה! אמר קרא: משפט אחד יהיה לכם, משפט השוה לכולכם.

יח. רמב"ם | הלכות עדות פרק יח הלכה ד

עדים זוממין אינן צריכין התראה, ועדים שהוכחו ולבסוף הוזמו הרי אלו נהרגין או לוקין או משלמין מפני שהכחשה תחלת הזמה היא אלא שעדיין לא נגמרה.

יט. רמב"ם | הלכות עדות פרק כא הלכה ה

עדי קנוי וסתירה שהוזמו לוקין, בא עד אחד והעיד שזנתה אחר קנוי וסתירה [ונמצא אותו העד זומם משלם כתובתה, היו שנים והן עדי הקינוי והסתירה והטומאה] ונמצאו זוממין משלמין כנגד הכתובה ואין לוקין, ולמה לא יהרגו והרי העידו בטומאה, לפי שלא התרו בה.

מי שהעיד בשקר ונודע בעדים שהעיד בשקר זהו שנקרא עד זומם, ומצות עשה לעשות לו כמה שרצה לעשות בעדותו לחבירו, אם בעבירה שחייבין עליה סקילה העידו והוזמו נסקלין כולן, ואם בשרפה נשרפין וכן שאר המיתות, ואם העידו במלקות לוקה כל אחד מהן כשאר מחוייבי מלקות, ואומדין כחו ומלקין אותו, ואם העידו לחייבו ממון משלשין הממון ביניהן לפי מנין העדים, כל אחד ואחד יתן חלק המגיע לו ואין לוקין במקום תשלומין.

י. חידושי הריטב"א | מסכת מכות דף ב עמוד ב

ותיפוק ליה משום לא תענה. פירוש ולמה לי והצדיק. ופרקינן משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו, אי לאו דאתא והצדיק וגלי [דלילקו] משום לא תענה, (וקמ"ל) דמלקות ודאי משום לא תענה הוא כדאיתא לקמן, ואיכא דק"ל ולר' יהודה אמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו למה לי והצדיק, ולא קשיא דר' יהודה מעדים זוממין וממוציא שם רע הוא דגמר לה ובתר דכתב והצדיק, הא לאו הכי לדידיה נמי לא היו לוקין עליו.

יא. מכות דף ה עמוד ב

מתני'. אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין, שהרי הצדוקין אומרים: עד שיהרג, שנאמר: נפש תחת נפש. אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, והרי אחיו קיים; ואם כן, למה נאמר נפש תחת נפש? יכול משעה שקבלו עדותן ייהרגו? תלמוד לומר: נפש תחת נפש, הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין.

גמ'. תנא, בריבי אומר: לא הרגו - נהרגין, הרגו - אין נהרגין. אמר אביו: בני, לאו קל וחומר הוא? אמר לו: לימדתנו רבינו, שאין עונשין מן הדין וכו' חייבי מלקיות מנין? תלמוד לומר רשע רשע. חייבי גליות מנין? אתיא רוצח רוצח.

רש"י שם ד"ה חייבי גליות מנלן - העידוהו שחייב לגלות והוזמו ותנן במתניתין סופג את הארבעים מנלן עד שיגמר הדין דהני הואיל ולא מדין כאשר זמם קא מתברו לא אתי מלקות דידהו מגזירה שוה דרשע רשע דמהווא לא ילפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הנידון ללקות (או למיתה) דהאי רשע רשע בנידונין כתיב.

יב. רמב"ם | הלכות עדות פרק כ הלכה א

אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא משלמין עד שיהיו שניהם ראויין לעדות ויזומו שניהם אחר שנגמר הדין, אבל אם הוזם אחד מהן בלבד או שהוזמו שניהם קודם גמר דין או אחר גמר דין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול אין נענשין אף על פי שהוזמו ונפסלו לכל עדות שבתורה.

יג. תמורה דף ג עמוד א

אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יצחק א"ר יוחנן משום ר' יוסי הגלילי: כל לא תעשה שבתורה, עשה בו מעשה - לוקה, לא עשה בו מעשה - פטור; חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם, אף על פי שלא עשה מעשה - חייב וכו' א"ל רבי יוחנן לתנא: לא תתני ומימר, משום דבדיבורו עשה מעשה.

יד. סנהדרין דף פו עמוד ב

ע ידי גניבה בנפש שהוזמו, חזקיה ורבי יוחנן חד אמר: לוקין, וחד אמר: אין לוקין. ואמרינן: תסתיים דחזקיה דאמר לוקין, מדאמר חזקיה: אין נהרגין. דאי רבי יוחנן: כיון דאמר נהרגין - הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין - אין לוקין עליו. איהו לא לקי, אינהו היכי לקו?

טו. רמב"ם | הלכות עדות פרק כ הלכה ח

עדים שהעידו על אחד והרשיעוהו רשע שאין בו לא מלקות ולא מיתה ולא חיוב ממון ואחר כך הוזמו, הרי אלו לוקין אף על פי שלא זממו להלקות זה ולא לחייבו ממון, כיצד העידו על כהן שהוא חלל כגון שהעידו בפנינו נתגרשה אמו או נחלצה במקום פלוני ביום פלוני והוזמו הרי הן לוקין, וכן אם העידו על אדם שהרג בשגגה והוזמו לוקין ואינן גולין, העידו על שורו של זה שהרג הנפש והוזמו, הרי הן לוקין ואין משלמין את הכופר, העידו עליו שנמכר בעבד עברי והוזמו לוקין, וארבעה דברים אלו מפי הקבלה הן.